

Paragraaf 1, wat is een rechtsstaat

Een rechtsstaat is een staat waarin burgers met grondrechten worden beschermd tegen machtsmisbruik van de overheid.

Jouw grondrechten staan in de grondwet en dat is een wetboek met daarin vermeld wat de grondrechten zijn en hoe het land geregeerd moet worden.

In het wetboek staan geschreven regels, zoals niet door rood rijden of rijden aan de rechterkant van de weg. Regels die niet ergens opgeschreven staan zijn ongeschreven regels, denk daarbij aan het eerst laten uitstappen van mensen in de bus/trein en dan pas instappen.

Maatschappelijke normen zijn *(on)geschreven regels die voortkomen uit geloof, tradities of gewoonten*.

Rechtsnormen zijn *gedragsregels die door de overheid wettelijk zijn vastgelegd*.

Sommige rechtsnormen sluiten aan bij normen (ongeschreven regels over hoe je je hoort te gedragen) en waarden (dingen die je belangrijk vindt). Bijvoorbeeld de waarde respect die bij de norm past dat je er niet zomaar op los slaat, waaruit de een wettelijk verbod op mishandeling is gekomen.

Het recht = Het totaal van alle wettelijk vastgelegde regels

Binnen het recht heb verschillende rechtsgebieden waarvan het belangrijkste onderscheid is tussen publiekrecht en privaatrecht.

*Publiekrecht regelt de relaties tussen burgers en de overheid/OM aan de hand van onder andere het strafrecht (wat is wel en niet strafbaar).

*Privaatrecht regelt hoe burgers onderling met elkaar omgaan aan de hand van rechtspersonen. (zaken als vereniging, huwelijk, scheiding, erfenis, koop, huur, etc)
Bij privaatrecht gaat het vooral over normen en waarde.

Rechtvaardigheid zijn de opvattingen die wij als burgers hebben over goed en kwaad. Het is belangrijk dat rechtsnormen (regels die wettelijk zijn vastgelegd) zo veel mogelijk overeenkomen met rechtvaardigheid (wat vindt je wel en niet kunnen).

Na de Franse revolutie ontstonden de eerste rechtsstaat. De verklaring van de rechten van de mens en burger werd opgesteld met daarin rechten als vrijheid, bezit en veiligheid. Hiermee was de eerste rechtsstaat geboren.

In een rechtsstaat heeft de overheid twee kerntaken;

1. Rechtshandhaving, de staat moet ervoor zorgen dat we ons aan de wet houden. Hiervoor moet de staat meer macht hebben dan een burger omdat het anders niet werkt. Dat noemen we het geweldsmonopolie van de staat. De staat mag wel geweld gebruiken waar andere dat niet mogen, om zo orde te houden. Wel moet de staat zich natuurlijk ook aan regels houden.

2. Rechtsbescherming, wetten die ons tegen machtsmisbruik van de overheid beschermen. Het klinkt heel tegenovergesteld van elkaar, en dat is ook zo, maar het moet en helpt wel. Je bent als individu heel kwetsbaar tegen zo'n machtige staat.

In een autoritaire staat bepaald 1 persoon of groepje de regels. Dit vind je terug in dictaturen zoals Noord-Korea.

Paragraaf 2, voorwaarden voor een rechtstaat

Het doel van een rechtsstaat is zorgen voor veiligheid van burgers. Dit door ze te beschermen tegen de macht van de overheid, ze gelijk te behandelen en ze in vrijheid te laten leven.

Een rechtstaat voldoet in iedere geval aan 3 voorwaarden;

1. De grondrechten zijn vastgelegd in de grondwet
2. Er is een verdeling van macht
3. Er geldt het legaliteitsbeginsel (de overheid mag alleen de vrijheid van iemand beperken als dat wettelijk is vastgelegd)

De grondwet is het belangrijkste document in een rechtstaat, daarin staat wat de grondrechten van de burgers zijn.

Grondrechten zijn basisrechten die je nodig hebt om een menswaardig leven te leiden, ze worden ook wel mensenrechten genoemd.

De grondrechten worden gescheiden van andere rechten/wetten.

De grondrechten kun je verdelen tussen klassiek en sociale grondrechten;

- Klassieke grondrechten, de overheid moet deze rechten garanderen (bijv. vrijheid van godsdienst, vrijheid van meningsuiting en het recht van ontastbaarheid)
- Sociale grondrechten, de overheid kan deze rechten niet garanderen maar moet zich er wel voor inspannen (bijv. recht op werk, gezondheidszorg en woonruimte)

De grondwet is meerdere keren aangepast sinds dat Nederland in 1798 een grondwet kreeg (onder andere 1848 Thorbecke, 1917 mannenkiesrecht, 1919 vrouwenkiesrecht).

De sociale grondrechten kwamen er in 1983 pas bij.

De gewone rechtsregels worden regelmatig aangepast, maar de grondwet aanpassen gebeurt zelden en is ook veel moeilijker.

Voor een wijziging van de grondwet wordt er eerst gestemd in de tweede kamer en is een meerderheid (51%) genoeg. Er moet ook een tweede keer gestemd worden en dan heb je $\frac{2}{3}$ van de kamer nodig (66,6%). Tussendoor zijn er ook nog verkiezingen.

Om te zorgen dat er niemand is die alle macht heeft en er geen machtsmisbruik plaatsvindt is de machtsverdeling van de trias politica bedacht.

De trias politica bestaat uit 3 machten;

- Wetgevende macht, maakt de wetten waar alle burgers zich aan moeten houden. De wetgevende macht bestaat uit het parlement en deels de regering
- Uitvoerende macht, zorgt voor de uitvoering van de goedgekeurde wetten. De uitvoerende macht bestaat uit de regering
- Rechterlijke macht, doet uitspraak in conflicten en beoordeelt of iemand de wet heeft overtreden. De rechterlijke macht bestaat uit de rechters.

Het doel van de trias politica is dat de verschillende machten elkaar controleren. Het controleren van elkaar noemen een systeem van check and balances.

In landen als Rusland, Polen en Noord-Korea controleert niemand de regering en kan die dus gewoon haar gang gaan.

De rechters in de rechterlijke macht hebben een belangrijke rol. Zij moeten ervoor zorgen dat iedereen beschermd wordt door middel van alle rechten die ze hebben als burger. Ook zorgen ze voor bescherming van burgers tegen de overheid.

Rechters delen straffen uit zodat mensen geen eigen rechter gaan spelen (burgers die elkaar straf geven). Ook alle rechters worden benoemd voor het leven, daardoor kunnen ze niet zomaar ontslagen worden als een burger of de overheid het niet eens is met hun uitspraak. Deze dingen zorgen voor de onafhankelijkheid van de rechter.

Als je vindt dat de rechter toch partijdig is kun je verzoeken om wraking en krijg je, als het terecht is, een nieuwe rechter.

Het legaliteitsbeginsel betekent dat de overheid alleen de vrijheid van burgers mag beperken als die beperkingen in wetten zijn vastgelegd.

Alles wat de overheid doet heeft een wettelijke basis, je kan dus zelf lezen wat de overheid wel en niet mag.

Paragraaf 3, criminaliteit en opsporing

Alle regels en wetten die in Nederland gelden zijn vastgelegd in wetboeken. De meeste overtredingen en misdrijven staan in het wetboek van strafrecht.

Er zit een verschil tussen een overtreding of een misdrijf;

- Misdrijf,
 - * Ernstige strafbare feiten
 - * Deze handeling keuren we af en zijn in veel landen strafbaar
 - * De maximale straf is levenslang
 - * Altijd een strafblad
 - * Bijv. diefstal, mishandeling, rijden onder invloed en natuurlijk moord
- Overtreding
 - * Minder ernstige strafbare feiten
 - * Deze handeling keuren we niet goed, maar zien we ook niet als een misdrijf
 - * De maximale straf is 1 jaar gevangenis
 - * Niet altijd een strafblad
 - * Bijv. fietsen zonder licht, wildplassen of vandalisme

Onder criminaliteit vallen alle misdrijven die in de wet staan.

Als een misdrijf is geweest volgt de volgende procedure;

1. De politie verzamelt informatie. Ze verhoren mensen, zoeken naar sporen en spreken met slachtoffers. Alle informatie wordt vastgelegd in een proces-verbaal (document met alle informatie over het misdrijf). Het onderzoek wordt geleid door een officier van justitie (OvJ).
2. Na de afronding van het onderzoek heeft de officier 3 mogelijkheden. Seponeren, transactie/strafbeschikking of vervolgen.
 - Seponeren, afzien van verdere rechtsvervolging (bijv. onvoldoende bewijs)
 - Transactie/strafbeschikking, als verdachte betaalt je een geldbedrag of krijg je een taak straf. Als je hier niet in mee wilt gaan kom je alsnog voor de rechter te staan. Het OM kan ook een strafbeschikking doen en legt daarmee zelf een straf op (soort rechter).
 - Vervolgen, de OvJ stuurt het dossier naar de rechter en begint een rechtszaak.

Belangrijk om te weten is dat de OvJ niet bij de politie hoort maar bij de rechterlijke macht. Het verschil tussen een transactie en strafbeschikking is dat bij strafbeschikking je schuld vaststaat. Als je het niet eens bent met de strafbeschikking kan je altijd naar de rechter.

Als de officier van justitie kiest voor vervolging komt het dus voor de rechtbank. De OvJ klaagt iemand aan en die moet schuldig worden bevonden door de rechter. De verdachte blijft net zo lang onschuldig totdat de rechter vindt dat het tegendeel is bewezen.

De politie kan je niet zomaar aanhouden of fouilleren. Dat mogen ze pas als er een redelijk vermoeden is dat jij de wet hebt overtreden. Als dat vermoeden er is kan de politie gebruik maken van opsporingsbevoegdheden of ook wel dwangmiddelen genoemd.

De politie kan jouw dan aanhouden of staande houden. Bij een aanhouding moet je echt mee naar het bureau en bij een staandehouding moet je je ID laten zien en kan je een boete krijgen door bijvoorbeeld zwart te rijden in de trein.

Als de politie harder moet optreden en daarmee de grondrechten van mensen ernstig aantast, gelden extra eisen. Er moet dan eerst toestemming zijn van de rechter-commissaris of de OvJ.

Toestemming is nodig bij;

- Het binnengaan van een woning
- Het af luisteren/aftappen van telefoongesprekken en internetverkeer
- Preventief fouilleren (fouilleren zonder dat er sprake is van verdenking)
- Een verdachte langer dan 9 uur vast houden
- Infiltratie in misdaadorganisaties (wel met regels voor de undercoveragent)

Waarom plegen mensen misdrijven

Als je weet waar crimineel gedrag vandaan komt kun je het makkelijker voorkomen. Daarom doen criminologen, psychologen en biologen er veel onderzoek naar. Er zijn verschillende verklaringen voor criminaliteit.

1. Aangeleerd-gedrag theorie. Als je met andere kinderen om gaat die veel criminaliteit plegen is de kans groot dat jij dat overneemt. Je kan wel dezelfde doelen hebben en je mankeert niks, je hebt het gewoon verkeerd aangeleerd. Familie, de buurt en vrienden zijn hierbij belangrijk.
2. Bindingstheorie. Als je veel bindingen hebt, zoals gezellige familie en veel vrienden, doe je minder snel is crimineels dan iemand zonder bindingen. Mensen zonder een gezin of goede banden gaan sneller de fout in omdat niks ze afremt.
3. Zelfcontroletheorie. Mensen met weinig of geen zelfcontrole zijn eerder geneigd een misdrijf te plegen. Dit wordt vaak in de jeugd al bepaald en het is dus belangrijk dat kinderen tijdens de opvoeding zelfbeheersing meekrijgen
4. sociobiologische theorie. Je kan ook crimineel worden door erfelijke factoren. Kinderen met een sterk asociaal gedrag hebben bijvoorbeeld vaker een lagere hartslag en zijn daardoor minder snel bang voor onder andere straf.
5. Anoniem Theorie. Als je er niet in slaagt je levensdoelen te bereiken zal je eerder een misdrijf plegen. Veel mensen willen hoog komen op de sociale ladder, als dat niet lukt is er de kans dat je op een andere manier rijk wilt worden. Door bijvoorbeeld inbraak, drugshandel of fraude.
6. Rationele-keuzetheorie. Ook wel de gelegenheid maakt de dief. Als je ergens een laptop ziet slingeren in de bieb en iemand is die vergeten zal je die eerder stellen dat een apple laptop in de winkel met personeel en beveiligers erbij. Het is aantrekkelijk als de pakkans klein is.

Paragraaf 4, rechtspraak en straffen

Als de officier van justitie besluit tot vervolging brengt hij, namens de samenleving, een strafzaak voor de rechter. Je kan voor de enkelvoudige kamer of de meervoudige kamer komen. De enkelvoudige rechter is maar één persoon die de kleinere overtredingen behandelt. Voor zwaardere delicten zoals moord kom je voor de meervoudige kamer met 3 rechters. Het moment dat de rechters de zaak behandelen noem je de zitting.

De meeste zitting zijn openbaar zodat jij kan controleren of de rechter zijn werk goed doet. De kinderrechter is niet openbaar, om zo jongeren te beschermen.

Iedere verdachte heeft recht op een advocaat en die zal jou helpen jouw onschuld te bewijzen. Zelfs als je geen advocaat kan betalen, kan je er toch een krijgen.

De verdachte krijgt voordat die zich in de rechtszaal moet begeven een dagvaarding. Dat is een soort "uitnodiging" om naar de rechtszaal te komen.

Als de zitting is afgelopen en er is uitspraak gedaan, kan het zijn dat je het niet eens bent met de uitspraak. Je kan dan in hoger beroep gaan, en daarmee een hogere rechter er nog eens naar laten kijken. Als dat weer niet uitkomt zoals jij vindt dat het moet, kan je ook nog naar de hoge raad gaan en dat zijn de allerhoogste rechters in Nederland.

Een zitting in de rechtszaal gaat als volgt;

1. Opening
de rechter opent de rechtszaak en controleert de persoonsgegevens van de verdachte.
2. Aanklacht
de officier van justitie leest de strafbare feiten voor waar de verdachte beschuldigd van wordt.
3. Onderzoek
de rechter ondervraagt de verdachten, ook mogen de OvJ en de verdachte getuigen en deskundigen ondervragen. Deze stap duurt altijd het langste en zeker bij grote zaken kunnen er maanden overheen gaan.
4. Requisitoir
De OvJ probeert aan te tonen dat de verdachte schuldig is en stelt de eis.
5. Pleidooi
De advocaat verdedigt de verdachte
6. Laatste woord
De verdachte mag nog een laatste woord brengen. Hij kan bijvoorbeeld nog zijn onschuld benadrukken, zijn excuses aanbieden of aangeven welke gevolgen deze straf heeft voor hem
7. Vonnis
De rechter legt uit of hij vindt dat het bewezen is dat de verdachte schuldig is en welke straf hij krijgt

In Nederland straffen we om verschillende redenen;

- Wraak en vergelding

Misdaad mag niet lonen, het leed dat iemand een ander heeft toegebracht moet vergolden worden (via de rechter)

- Afschrikking

Door de dader een (zware) straf te geven probeer je andere van criminaliteit af te houden en dus af te schrikken

- Voorkomen van eigenrichting

In onze rechtsstaat zijn de rechters er om straffen uit te delen, niet de burgers zelf. Het is niet de bedoeling dat slachtoffers of nabestaande zelf voor rechter gaan spelen

- Resocialisatie (heropvoeding)

Met een straf proberen we het gedrag van een crimineel te verbeteren, zodat hij zich later weer kan voegen in de samenleving

- Beveiliging van de samenleving

Vooraf bij ernstige geweldsdelicten moeten lange celstraffen de maatschappij beschermen tegen herhaling. Zolang een dader vast zit kan die niks nogmaals doen.

Je hebt verschillende soorten straffen, hoofdstraffen en bijkomende straffen.

Hoofdstraffen (3);

-Vrijheidsstraf (gevangenisstraf)

-Taakstraf

-Geldboete

Bijkomende straffen (meerdere);

-Intrekken rijbewijs

-stadionverbod

-beroepsverbod

-etc

Bij een geldboete kan de rechter vervangende hechtenis opleggen, je moet dan voor elke €50 die je niet betaald één dag de gevangenis in. Ook kan de rechter je een voorwaardelijke straf geven, je hoeft het voorwaardelijke deel van de straf dan niet uit tenzij je in een bepaalde periode weer de fout in gaat.

Een rechter kan ook een strafrechtelijke maatregel opleggen, bedoeld om de schade van misdrijven te herstellen (bijv. een schadevergoeding aan het slachtoffer). Een strafrechtelijke maatregel kan ook als doel hebben om de samenleving te beschermen zoals bij terbeschikkingstelling (tbs).

Bij tbs wordt opgelegd als iemand met psychose de wet heeft overtreden. De persoon gaat dan naar een instelling en wordt daar behandeld om, als die genoeg vooruitgang laat zien, weer terug te keren in de samenleving.

Kinderen onder 12 jaar kunnen door de politie staande gehouden worden, gefouilleerd worden en ondervraagd worden maar komen nooit voor de rechter. Wel kan er jeugdzorg worden ingesteld. Voor kinderen van 12 t/m 17 is er het jeugdstrafrecht. Kleine zaken worden vaak afgedaan met een halt straf en bij grotere straffen kan een maximale straf van 1 jaar worden opgelegd door de kinderrechter.

Bij Jongeren van 16 tot 23 mag een rechter kiezen tussen jeugdstrafrecht en volwassenenstrafrecht (adolescentenstrafrecht).

Paragraaf 6, blik over de grens

Niet alleen in Nederland straffen we, maar natuurlijk ook in het buitenland wordt gestraft.

Daar gaat het alleen soms net wat anders.

Een van de dingen die ze in de Verenigde Staten bijvoorbeeld wel mogen maar in Nederland niet is uitlokking.

Uitlokking is een verdachte verleiden tot het plegen van een misdrijf waarvan niet vaststaat of hij dat anders ook had gedaan.

In Nederland mogen we dus niet uitlokken, maar wel lokmiddelen gebruiken.

Met een lokmiddel ga je niet actief iemand benaderen, maar wacht je totdat de crimineel zelf toehapt. Bijvoorbeeld door een fiets in het centrum niet op slot te zetten en dan te kijken of iemand die meeneemt.

Ook mogen agenten zich tegenwoordig voordoen als minderjarige op het internet om zo digitaal kinderlokken, ook wel grooming genoemd, op te sporen.

In veel andere landen hebben ze naast de rechter ook nog juryrechtspraak. Een jury is een groep burgers die namens de samenleving bepaalt of een verdachte schuldig is of niet. Je kan alleen in de jury komen als je geen strafblad hebt, je kan lezen en schrijven en je onpartijdig bent. Je kan jezelf niet aanmelden voor de jury.

Om te zorgen dat het zo onpartijdig gebeurt worden juryleden bij sommige zaken zelf opgesloten in een hotel zonder internet om zo te voorkomen dat ze een vooroordeel krijgen. De jury bepaald alleen of een verdachte schuldig is, de rechter bepaald de straf die daarbij hoort.

Er zijn nog maar twintig landen in de wereld met de doodstraf, wel verschillen deze in hoe vaak en hoe snel deze wordt uitgevoerd. Voorbeelden van landen met de doodstraf zijn China, Iran, Saoedi-Arabië en de USA in bepaalde staten.

Er zijn voor en tegenstanders van de doodstraf, een aantal argumenten zijn;

Voorstanders	tegenstanders
schrikt af	schrikt niet of nauwelijks af
dader kan het niet nog eens doen	de staat mag geen moordenaar zijn
goedkoper dan lange celstraf	bij vergissing is het niet terug te draaien

In de EU is de doodstraf verboden en dus ook in Nederland, het staat zelfs in de grondwet. De zwaarste straf die je in Nederland kan krijgen is levenslang en dit is ook echt een leven lang. Wel wordt er na 25 jaar gekeken of er strafvermindering mogelijk is voor de dader.

Paragraaf 7, uitdagingen voor de rechtsstaat

Een rechtsstaat met wetten en regels is natuurlijk heel fijn, maar de (grond)rechten moeten continue worden veranderd door digitale technologie en botsende grondrechten.

Grondrechten zijn er om burgers te beschermen, maar soms botsen die met elkaar.

- Bijvoorbeeld vrijheid van meningsuiting en het recht op gelijke behandeling. Je mag zeggen wat je wilt maar mag niemand beledigen, dat botst met elkaar.
- Ook vrijheid van geloof en dingen die niet in de grondrechten passen. Het kan zo zijn dat een bepaalde religie iets doet wat niet in onze grondrechten past en dat botst dus ook.
- Of vrijheid van onderwijs en kwaliteitseisen. Iedereen mag een school beginnen maar er zijn ook nieuwsberichten dat scholen bepaalde mensen uitsluiten om wie ze zijn (bijvoorbeeld homo's of transgenders). Dat botst ook met artikel 1, iedereen moet gelijk behandeld worden en vrijheid van onderwijs.

Om te bepalen wie er gelijk heeft stappen veel mensen in dat soort situaties naar de rechter. De rechter kan dan beoordelen welk grondrecht zwaarder weegt in een bepaalde situatie.

Er is steeds meer digitale technologie om ons heen en dat brengt ook risico's met zich mee. Zo gebruikt de overheid drones bij demonstraties en slimme camera's om te kijken of iemand zijn telefoon gebruikt in het verkeer. Ook gebruikt de belastingdienst zogeheten algoritmes, een wiskundige formule om snel data te analyseren.

Ook bij bedrijven zien we steeds meer digitale monitoring. Zo wordt personeel in de gaten gehouden tijdens het werk om te kijken of ze dingen kunnen verbeteren en of mensen hun werk wel goed doen. Ook mogen en worden maaltijdbezorgers voorzien van een gps. Dit kan in sommige gevallen voelen als inbraak op je privacy.

Er zijn twee regels waar bedrijven zich in ieder geval aan moeten houden;

1. Het personeel moet vooraf geïnformeerd worden over de monitoring
2. voor de monitoring moet de organisatie goede argumenten hebben